

TEMPERAMENT: UNING MOHIYATI VA PSIXOLOGIK AHAMIYATI

Muhammadiyeva Zulayho

Mahmudova Sevinch,

Zikirov Sirojiddin

Jovliyev Og'abek

ShDPI Ijtimoiy fanlar fakulteti Tarix yo'nalishi talabalari

Annotatsiya: Ushbu maqolada temperament tushunchasi, uning tarixiy ildizlari, turlari va inson faoliyatidagi ahamiyati haqida so'z yuritiladi. Temperament shaxsning tug'ma psixologik xususiyati sifatida harakatlar va his-tuyg'ularning qanday ifodalanishini belgilaydi. Maqola temperament turlarini o'rganishning dolzarbligini va ularni ta'lim-tarbiyada hisobga olish zaruratini asoslaydi.

Kalit so'zlar: temperament, psixologiya, shaxs, xolerik, sangvinik, flegmatik, melanxolik, individual yondashuv.

Аннотация: В статье рассматривается понятие темперамента, его исторические корни, типы и значение в деятельности человека. Темперамент, как врожденная психологическая характеристика человека, определяет то, как проявляются его действия и эмоции. В статье обосновывается актуальность изучения типов темперамента и необходимость их учета в образовании.

Ключевые слова: темперамент, психология, личность, холерик, сангвиник, флегматик, меланхолик, индивидуальный подход.

Annotation: This article discusses the concept of temperament, its historical roots, types and significance in human activity. Temperament, as an innate psychological characteristic of a person, determines how actions and feelings are expressed. The article justifies the relevance of studying temperament types and the need to take them into account in education.

Keywords: temperament, psychology, personality, choleric, sanguine, phlegmatic, melancholic, individual approach.

Kirish. « Ta'lim - tarbiya — ong mahsuli, lekin, ayni vaqtda, ong darajasi va uning rivojini ham belgilaydigan omil. Binobarin, ta'lim - tarbiya tizimini o'zgartirmasdan turib, ongni o'zgartirib bo'lmaydi. Ongni, tafakkurni o'zgartirmasdan turib esa, biz ko'zlagan oliy maqsad — ozod va obod jamiyatni barpo etib bo'lmaydi». [1]

Inson shaxsini to'liq tushunish uchun temperamentni chuqur o'rganish muhimdir. Temperament — bu shaxsning tug'ma psixik xususiyatlari majmui bo'lib, uning tashqi va ichki omillarga munosabatida namoyon bo'ladi. Har bir insonning harakatchanligi, hissiyot tezligi, kayfiyat barqarorligi temperamentga bog'liq.

Temperament haqida dastlabki tushunchalarni qadimgi yunon tabibi Gippokrat ilgari surgan. U odam organizmidagi to'rt xil suyuqlik — qon, qora o't, sariq o't va balg'am —

ularning ustunligiga qarab to'rt xil temperamentni ajratgan: sangvinik, xolerik, melanxolik va flegmatik. Keyinchalik Galen bu g'oyalarni rivojlantirdi va ularni tibbiy-psixologik asosda bayon qildi.[2]

Temperamentlar odamlarning xulq-atvorini turli usullar bilan tasniflash mumkin. Odatda, temperamentlar quyidagi to'rt turga bo'linadi, bu klassik tasnifga ko'ra:

1. Sangvinik (Sangvinik temperament). Sangviniklar ijobiy va optimistik, har doim quvnoq, yashab turishdan zavqlanishadi. Ular tez do'stlashadi, muloqotga ochiq va o'zgaruvchan ruhiy holatga ega bo'ladilar. Sangviniklar o'zlarini ijtimoiy muhitda yaxshi his qilishadi, ko'pchilik orasida bo'lishni yaxshi ko'radilar, ularga tezda do'stlar orttirish oson. Ularning diqqatini uzoq muddatga jamlash qiyin, ko'pincha tez charchab, yangi ishga o'zgarishlar qilishlari mumkin.

2. Xolerik (Xolerik temperament). Xoleriklar qat'iyatli, jiddiy va maqsadga yo'naltirilgan. Ular tez va kuchli javoblar beradilar, qarorlar qabul qilishda tezkor, lekin ba'zan to'qnashuvlarga moyil bo'lishi mumkin. Xoleriklar ko'pincha boshqaruvchilik qobiliyatiga ega, lekin ular ba'zida agressiv yoki to'qnashuvlarga kirishishga moyil bo'lishi mumkin. Ularning sabr-toqatlari kam, ba'zida agressiv yoki asabiy bo'lishlari mumkin, ayniqsa, rejalari amalga oshmasa[3].

3. Flegmatik (Flegmatik temperament). Flegmatiklar tinch, xotirjam va muvozanatli bo'lib, ular stressli vaziyatlarga nisbatan juda sabrli va hushyor turadilar. Ular sezgir, lekin ko'proq ichki dunyoga ega. Ular kamroq ijtimoiy, lekin barqaror va ishonchli do'stlar bo'lishadi. Ular uchun barqarorlik va tinchlik muhim. Flegmatiklar ba'zida juda passiv bo'lishi mumkin, qarorlar qabul qilishda va ijtimoiy aloqalarda sust bo'lishlari mumkin.

4. Melanxolik (Melanxolik temperament). Melanxoliklar chuqur, his-tuyg'ularga boy, introvert va asosan o'z ichki dunyosiga e'tibor qaratadilar. Ular juda his-tuyg'ularga boy bo'lishi mumkin, va o'z hislarini boshqarishda qiyinchiliklar yuzaga kelishi mumkin. Melanxoliklar ko'pincha yakkalanishni afzal ko'radilar, lekin ular uzoq muddatli va chuqur munosabatlarni qadrlaydilar. Ular ko'pincha o'zlarining xavotir va qayg'ulariga chalinadilar, ijobiy fikrlashda qiyinchiliklar bo'lishi mumkin.[4]

Temperamentlarning kombinatsiyasi: Ko'pincha, odamlar faqat bitta temperamentga ega bo'lmaydi, balki ularning temperamentlari turli darajalarda aralashgan bo'ladi. Masalan, bir kishi sangvinik va melankolik xususiyatlarga ega bo'lishi mumkin, yoki holerik va flegmatik xususiyatlarni birlashtirishi mumkin. Bunday aralashmalar odamning xulq-atvoriga va boshqa odamlar bilan aloqalariga turli tarzda ta'sir qiladi.

Temperament odamlarning ishlash va o'rganish usullarini, shuningdek, stressga va boshqa tashqi omillarga qanday javob berishlarini ta'sir qiladi. Ularning o'zgarishlarga bo'lgan munosabati, odamlar bilan aloqalari va ish muhitidagi samaradorligi ko'p jihatdan temperamentga bog'liq[5].

Temperamentni tushunish nafaqat shaxsiy rivojlanish uchun, balki boshqaruv va ta'lim jarayonlarida ham muhimdir. Bu tushuncha odamlarning o'zaro munosabatlarini yaxshilash va muammolarni hal qilishda yordam beradi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, temperament — inson psixikasining ajralmas qismi bo'lib, uni to'g'ri anglash va inobatga olish orqali shaxs bilan samarali ishlash mumkin. Har bir temperament turi o'ziga xos kuchli va zaif tomonlarga ega. Psixologik yondashuvda bu farqlardan to'g'ri foydalanish orqali har bir inson salohiyatini to'liq ochib berish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov I.A. Barkamol avlod orzusi. — T.: «Sharq». 1999. — 40-bet
2. E.G'oziyev. "Pedagogik psixologiya asoslari" Toshkent. 2002
3. Anan'yev B.G. "Inson psixologiyasi", Moskva, 1977.
4. Nemov R.S. "Psixologiya", Moskva, 2003. Anan'yev B.G. "Inson psixologiyasi", Moskva, 1977.
5. Nemov R.S. "Psixologiya", Moskva, 2003.